

ПРАВОСЛАВНАТА ЦЪРКВА И БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА ПРЕЗ 15-17В.

УВОД

Падането на българските земи под османска власт в края на 14 в. представлявало повратен момент в историята на българите. По какъвто и начин да се оценява османското владичество едно е безспорно: българите попадат под властта на една империя, чиято държавна система, религия и култура били изградени на съвършено други основи и се позовавали предимно на азиатско-ислямската традиция. В този смисъл те нямали нищо общо със съществуващите в българските земи форми на културен и религиозен живот. Официалната османска култура поради различията в религията и традициите не можела да проникне в съзнанието на българите-християни. От друга страна българската общност била лишена от официални културни центрове и от самостоятелна църковна организация. В така образуван се вакуум се създал простор за разцвет на българската традиционна култура, включително и на т.н. "битово християнство", чиято опора били семейството, селската община, градската махала, енорията и др.

ИЗВОРИ И ИСТОРИОГРАФИЯ

Изворите за българската православна църква и култура през 15-17 в. са доста на брой и с разнообразно съдържание. За историята на църквата от особено значение е документацията на църковните структури, на които били подчинени българските епархии (Цариградската патриаршия, Охридската архиепископия и Ипекската патриаршия). Важна е и документацията, създавана в специалната служба в Османската империя, която наблюдавала дейността на християнската църква (т.нар. "епископос калем"). От значение са и османските регистри в частта, засягаща манастирски и църковни имоти, състоянието на енорийската мрежа, броя на действащите свещеници и др. За развитието на културните процеси съдим от запазените литературни произведения и приписки (маргинални бележки) в различни по съдържание книжовни паметници. Важни в това отношение са произведенията на българските писатели Владислав Граматик, Димитър Кантакузин, поп Пейо, Матей Граматик и др. Запазените църковни и манастирски сгради и църковна живопис от този период пък са свидетелство за развитието на архитектурата и църковната живопис. Ценни сведения за психологията на българското общество през 15-17 в. ни дават циклите от народни песни и предания.

ПРОМЕНИ В СТАТУТА НА ЦЪРКВАТА

Автокефалната българска църква понесла изключително тежък удар в периода на османското завоевание и след налагането на османската власт. Наскоро след завладяването на Търново новите властници заточили в Бачковския манастир патриарх Евтимий и фактически сложили край на българската патриаршия. В научната литература се спори за причините за тези действия. Някои изследователи твърдят, че Търновската патриаршия била унищожена, защото символизираща българската независимост, а други смятат, че това се дължало на неуредения ѝ статут още от времето преди идването на османските турци. Така или иначе в първите десетилетия на 15 в. Търновската патриаршия била понижена в ранг на архиепископия, а след